

සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රය

(1. කම්මපථ වාරය - ම.නි. 1, 110-132 පිටු)

බුදුදහමේ සඳහන් සෑම අනුශාසනයකින් ම මග පෙන්වන්නේ සම්මා දිට්ඨිය හෙවත් නුවණ ලබාදීම සඳහායි. ඥාණ, පඤ්ඤා, විජ්ජා, ආලෝක ආදී විවිධ නම්වලින් සම්මා දිට්ඨිය බුදුදහම තුළ නම් කොට තිබේ. අප කෙතෙක් දුරට දුකින් නිදහස් වනවා ද කෙතෙක් දුරට මානසික තෘප්තියෙන් වාසය කරනවා ද යන්න තීරණය කෙරෙන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ අප කෙතෙක් සම්මා දිට්ඨිය ලබා ඇද්ද යන කරුණයි. එබැවින් සම්මා දිට්ඨිය උපදවා ගැනීමේ වැදගත්කම බුදුරජාණන් වහන්සේ නිතර අවධාරණය කරති. මේ සඳහා කරුණු දෙකක් හේතු වේ. එනම් ධර්මග්‍රවණය හා යෝනිසෝ මනසිකාරයයි. බුදුරජුන්ගේ සැබෑ සඳහම් පනිවිඩය ග්‍රවණය කිරීමත් එය මනා නුවණින් මෙනෙහි කිරීමත් සම්මා දිට්ඨිය උපදවා ගැනීමේ දී ප්‍රධාන වේ. සම්මා දිට්ඨිය උපදවා ගත් පමණට සම්මා සංකප්ප ආදී ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ සෙසු කරුණු සම්පූර්ණ වන අතර ඒ පමණට මානසික දුක්වලින් ද නිදහස් වේ. එබැවින් මෙලොව උපද ලද නුවණැති සත්පුරුෂයන්ගේ ප්‍රධාන ජීවිත අභිලාසය විය යුත්තේ හැකිතාක් දුරට සම්මා දිට්ඨිය වැඩිදියුණු වන වැඩපිළිවෙළක නිතර නිරත වෙමින් සිහිය හා නුවණ වැඩි දියුණු කිරීමයි.

එක් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර දෙවරම් වෙහෙරෙහි වැඩ සිටින සමයෙහි ආයුෂ්මත් සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ ‘ඇවැත්නි, හික්ෂුන් වහන්ස’ යනුවෙන් තම සහෝදර හික්ෂුන් ඇමතුන. එවිට එම හික්ෂුන් වහන්සේලා ‘ඇවැත්නි’ යනුවෙන් සැරියුත් හිමියන්ට පිළිවදන් දුන්හ.

එහි දී සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ මෙසේ සඳහන් කළහ. ‘ඇවැත්නි, සම්මාදිට්ඨිය, සම්මාදිට්ඨිය’ යයි කියනු ලැබේ. ඇවැත්නි, කොපමණකින් සම්මාදිට්ඨික වේ ද? දෘෂ්ටිය ඍජු බවට පැමිණියේ ධර්මයෙහි ගුණ දැන පැහැදීමෙන් යුක්ත වූයේ මේ සද්ධර්මයට පැමිණියේ වේ ද? ‘ඇවැත්නි, සැරියුත් මාහිමියන් වෙතින් මෙහි අර්ථය දැන ගැනීමට අපි දුර සිට වුව ද පැමිණෙන්නෙමු. මෙහි අර්ථය සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ ම සඳහන් කරන සේකවා. මෙසේ සඳහන් කළ කල්හි තමන් වහන්සේගේ වචනය මැනවින් අසා සිතෙහි දරා ගැනීමට උපදෙස් දී සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ සම්මා දිට්ඨිය යනු කුමක්දැයි පැහැදිලි කළහ.

1. කම්මපථ වාරය :-

1. ඇවැත්නි, යම් කලෙක ආර්ය ග්‍රාවකයා අකුසලය දනී ද අකුසල මූලය දනී ද කුසලය දනී ද කුසල මූලය දනී ද මෙපමණකින් ආර්ය ග්‍රාවකයා සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ, දෘෂ්ටිය ඍජු වූයේ ධර්මයෙහි ගුණ දැන පැහැදීමෙන් යුක්ත වූයේ ධර්මයට පැමිණියේ වෙයි.

සැරියුත් මාහිමියන් සම්මාදිට්ඨිය විස්තර කරමින් ආරම්භයේ දී ම දක්වන්නේ කුසලාකුසල දැන ගැනීමේ වැදගත්කමයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කරන පරිදි සම්මාදිට්ඨියෙහි මූලික පියවර වන්නේ කර්මය පිළිබඳ අවබෝධය හා විශ්වාසය හෙවත් කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨියයි. මෙය ධර්ම මාර්ගයෙහි ආරම්භක පියවර වශයෙන් සඳහන් ව තිබේ. අකුසලයෙන් මිදී කුසල් වඩමින් ධර්මමාර්ගයෙහි ඉදිරියට පියවර තැබීම ආරම්භ වන්නේ මෙම අවබෝධයත් සමගයි.

අකුසල ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් 10කට බෙදේ. දස අකුසල් නමින් හැඳින්වෙන එම දහය නම්,

1. ප්‍රාණසාතය (පාණාතිපාතා)
2. සොරකම (අදින්නාදානා)
3. කාමමිථ්‍යාවාරය (කාමේසු මිච්ඡාවාරා)
4. බොරැකීම (මුසාවාදා)
5. කේලාම් කීම (පිසුණාවාචා)
6. පරුෂ වචන කීම (ඵරුසාවාචා)

- 7. හිස්වචන කීම (සම්ප්ප්ප්ලා)
- 8. විසම ලෝභය (අහිඡ්ඤා)
- 9. කරහ (ව්‍යාපාදය)
- 10. වැරදි දැක්ම (මිථ්‍යාදිට්ඨි)
යන කරුණුයි.

අකුසල මූලය යනු එම දස අකුසල් හටගැනීමට හේතුවන මූලික කරුණුයි. එනම්

- 1. ලෝභ
- 2. ද්වේෂ
- 3. මෝහ

යන තුනයි.

කුසල් යනු ඉහත සඳහන් අකුසලයන්ට විරුද්ධ කරුණුයි. එනම්,

- 1. ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකීම (පාණාතිපාතා පටිවිරතෝ හෝති)
- 2. සොරකමින් වැළකීම (අදින්නාදානා පටිවිරතෝ හෝති)
- 3. කාමමිථ්‍යාවාරයෙන් වැළකීම (කාමේසු මිච්ඡාවාරා පටිවිරතෝ හෝති)
- 4. බොරුකීමෙන් වැළකීම (මුසාවාදා පටිවිරතෝ හෝති)
- 5. කේලාමිකීමෙන් වැළකීම (පිසුණාවාචා පටිවිරතෝ හෝති)
- 6. පරුෂවචනයෙන් වැළකීම (ඵරුසාවාචා පටිවිරතෝ හෝති)
- 7. හිස්වචනයෙන් වැළකීම (සම්ප්ප්ප්ලා පටිවිරතෝ හෝති)
- 8. විසම ලෝභයෙන් වැළකීම (අහිඡ්ඤා)
- 9. ව්‍යාපාදයෙන් වැළකීම (අව්‍යාපාදෝ)
- 10. සම්මා දිට්ඨිය (සම්මාදිට්ඨි හෝති)

යන කරුණුයි.

කුසල මූල යනු එම දස කුසලයට පදනම් වන මූල හේතූන් ය. එනම්,

- 1. අලෝභ
- 2. අද්වේෂ
- 3. අමෝහ

යන තුනයි.

ඉහත සඳහන් දස අකුසල සිදුවීමට ආසන්නතම හේතු වෙන වෙන ම දැන ගැනීම ද වැදගත් වේ. ඒ අනුව ප්‍රාණඝාතයට හේතුව ද්වේශයයි. සොරකමට හේතුව ලෝභයයි. කාමමිථ්‍යාවාරයට හේතුව ලෝභයයි. බොරුකීමට හේතුව ලෝභයයි. කේලාමිකීමට හේතුව ද්වේශයයි. පරුෂවචනයට හේතුව ද්වේශයයි. හිස්වචනයට හේතුව මෝහයයි. අහිඡ්ඤාවට හේතුව ලෝභයයි. ව්‍යාපාදයට හේතුව ද්වේශයයි. මිථ්‍යාදෘෂ්ටියට හේතුව මෝහයයි.

එමෙන් ම දස අකුසල්වලින් වැළකීම හෙවත් දස කුසල් සිදුවීමට ආසන්නතම හේතු ද වෙන වෙන ම දැන ගත යුතු ය. ඒ අනුව ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකීමට හේතුව අද්වේශයයි. සොරකමින් වැළකීමට හේතුව අලෝභයයි. කාමමිථ්‍යාවාරයෙන් වැළකීමට හේතුව අලෝභයයි. බොරුකීමෙන් වැළකීමට හේතුව අලෝභයයි. කේලාමි කීමෙන් වැළකීමට හේතුව අද්වේශයයි. පරුෂවචනයෙන් වැළකීමට හේතුව අද්වේශයයි. හිස්වචනයෙන් වැළකීමට හේතුව අමෝහයයි. අහිඡ්ඤාවෙන් වැළකීමට හේතුව අලෝභයයි. ව්‍යාපාදයෙන් වැළකීමට හේතුව අද්වේශයයි. සම්මා දිට්ඨියට හේතුව අමෝහයයි.

මේ අනුව සෑම මොහොතක ම අප මනා සිහිනුවණින් සිටිය හොත් කුසලාකුසල සිදුවීමේ දී ක්ෂණිකව ඊට හේතුව දැන ගෙන අකුසලයෙන් මිදීමටත් කුසල් වැඩිදියුණු කර ගැනීමටත් අවස්ථාව උදාවේ. මෙලෙස දැනුමින් හා මනා සතිමත් බවින් සිටීම අප ජීවිත කුළ ලබන ඉමහත් භාග්‍යයකි, වාසියකි. ඊට හේතු මෙවැනි දැනුමක් ඇති නුවණැත්තකු කිසිවිටෙකත් දුක් විදීමට කැමැත්තක් නොවන හෙයින් හැකිතාක් හැම මොහොතක ම අකුසලයෙන් වැළකෙන අතර සැප විපාක ගෙන දීමට හේතුවන කුසල් හැකිතාක් අප්‍රමාදීව සම්පාදනය කර ගනියි. මෙලොවදීම එහි අනුසස් ලැබීමට හැකි බව ඔහු මැනවින් දන්නා බැවිනි.

කුසලාකුසල කර්ම පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීමේ දී චේතනා කර්ම හා වෛතසික කර්ම යන ප්‍රභේද දෙක පිළිබඳ දැනුවත් ව සිටීම ද වැදගත් වේ. චේතනා කර්ම යනු සිතින් සිතා කයින් වචනයෙන් කරන කර්මයි. වෛතසික කර්ම යනු සිතීම ම කර්ම වන මනසින් සිදු කෙරෙන අභිජ්ඣා, ව්‍යාපාද, මිච්ඡාදිට්ඨි, අනභිජ්ඣා, අව්‍යාපාද, සම්මාදිට්ඨි යන කර්මයන් ය. යමක් කර්මයක් වී එය විපාක මට්ටමට පත්වන්නේ එය සිතින් සිතා කිරීමෙනි. මනස සියලු කුසලාකුසලයන්ට පූර්වාංගම වන බව දක්වා ඇත්තේ එබැවිනි (මනෝප්‍රබ්ධංගමා ධම්මා). අකුසල සිතින් කරන කර්මවලට අමිහිරි විපාකත් කුසල සිතින් කරන කර්මයන්ට මිහිරි ආනිසංසත් ලැබේ.

ඇස, රූපය, චක්ඛුවිඤ්ඤාණ යන මේ කරුණු කුසල හෝ අකුසල නොවන අතර ඒවා අයෝනිසෝමනසිකාරයෙන් ගැනීම හේතුවෙන් කර්ම රැස් වන බව නුවණින් දැන යුතු ය. විපාක වශයෙන් ලැබෙන රූපාදි ප්‍රිය අරමුණුවලට ඇලීමෙන් ලෝභයත් අප්‍රිය අරමුණුවලට ගැටීමෙන් ද්වේශයත් හටගනී. එබැවින් නුවණැති ශ්‍රාවකයා ප්‍රිය අප්‍රිය අරමුණු විෂයයෙහි අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් සතුටු වීමට හෝ දුක්වීමට පත්නොවී තම සිත උපේක්ෂාවට පත් කර ගනිමින් අකුසලයෙන් අත්මිදේ.

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා ඉහත සඳහන් පරිදි අකුසලයත් අකුසල මූලයත් කුසලයත් කුසල මූලයත් දැන සියලු ආකාරයෙන් රාග - ද්වේෂ දුරුකොට අස්මිමානය දුරුකොට අවිද්‍යාව බැහැරකොට විද්‍යාව උපදවා මෙලොවදී ම දුක් කෙළවර කරන්නෙක් වෙයි. සැරියුත් මාහිමියන් මෙසේ දේශනා කළ කල්හි එම භික්ෂූන් වහන්සේලා සතුටු සිතින් එය පිළිගෙන සම්මා දිට්ඨිය ඇති කර ගත හැකි වෙන්න ආකාරයක් ඇද්දැයි විමසූහ. එවිට තවත් පර්යායක් දේශනා කළහ.

2. ආහාර වාරය :-

යම් කලෙක ආර්යශ්‍රාවකයා ආහාරයත් දැනී ද ආහාර සමුදයත් දැනී ද ආහාර නිරෝධයත් දැනී ද ආහාර නිරෝධගාමිනී පටිපදාවත් දැනී ද මෙපමණකින් ඔහු සම්මා දිට්ඨියට පැමිණියේ දෘෂ්ටිය ඍජු වූයේ ධර්මයේ නොසැලෙන ප්‍රසාදයට පත් වූයේ සද්ධර්මයට පැමිණියේ වෙයි. ආහාරය යනු උපත් සත්ත්වයාගේ පැවැත්ම පිණිස ද උපතක් සොයන සත්ත්වයනට අනුග්‍රහ පිණිස ද පවත්නා වූ කබලිංකාර, ස්පර්ශ, මනෝසංචේතනා, විඥාන යන ආහාර සතරයි. මෙම ආහාරයට හේතුව තෘෂ්ණාවයි. තෘෂ්ණාව නිරුද්ධ කිරීමෙන් ආහාරය නිරුද්ධ වූයේ වෙයි. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යනු ආහාර නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාවයි. මෙලෙස ආහාරයත් ආහාරයේ සමුදයත් ආහාරයේ නිරෝධයත් ආහාර නිරෝධගාමිනී පටිපදාවත් දැන ගැනීමෙන් සම්මා දිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි. ඉන්පසු භික්ෂූන් වහන්සේලා ඉල්ලීම පරිදි තවදුරටත් සැරියත් මාහිමියන් වහන්සේ සම්මා දිට්ඨිය උපදවා ගැනීමේ ක්‍රම දේශනා කළහ.

3. සච්ච වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා දුකක් දුකට හේතුවත් දුකේ නිරෝධයත් දුක නිරෝධ කිරීමේ ප්‍රතිපදාවත් දැනී ද එපමණකින් සම්මා දිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි. දුක යනු ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, සෝක, පරිදේව, කායික දුක්ඛ, මානසික දොමනස්ස, උපායාස, කැමැති දෑ නොලැබීම, අකැමති දෑ

ලැබීම, කෙටියෙන් ගත් කල උපදානස්කන්ධ පංචකය යි. මෙම දූකට හේතුව තෘෂ්ණාවයි. තෘෂ්ණාවේ නිරෝධය දුකේ නිරෝධයයි. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය දූක නිරෝධ කිරීමේ ප්‍රතිපදාවයි.

4. ජරාමරණ වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා ජරාමරණත් ජරාමරණයට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

5. ජාති වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා ජාතියත් ජාතියට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

6. භව වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා භාවයත් භවයට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

7. උපදාන වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා උපදානත් උපදානයට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

8. තණ්හා වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා තණ්හාවත් තණ්හාවට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

9. වේදනා වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා වේදනාවත් වේදනාවට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

10. එස්ස වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා ස්පර්ශයත් ස්පර්ශයට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

11. සලායතන වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා සලායතනයත් සලායතනයට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

12. නාමරූප වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා නාමරූපත් නාමරූපයට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

13. විඤ්ඤාණ වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා විඤානයත් විඤානයට හේතුවත් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

14. සංඛාර වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා සංස්කාරයන් සංස්කාරයට හේතුවක් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

15. අවිජ්ජා වාරය :-

යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා අවිද්‍යාවක් අවිද්‍යාවට හේතුවක් එහි නිරෝධයත් එය නිරෝධ කරන මාවතත් දැනී ද එපමණකින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ වෙයි.

මෙහි දී ඉහත සඳහන් සියලු ම කරුණුවල දී ප්‍රතිපදාව වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. එනම් :-

- 1. සම්මා දිට්ඨි (යහපත්/ නිවැරදි දැකීම)
- 2. සම්මා සංකප්ප (යහපත්/ නිවැරදි සංකල්පනා)
- 3. සම්මා වාචා (යහපත්/ නිවැරදි වචන)
- 4. සම්මා කම්මන්ත (යහපත්/ නිවැරදි කර්මාන්ත)
- 5. සම්මා ආජීව (යහපත්/ නිවැරදි දිවිපැවැත්ම)
- 6. සම්මා වායාම (යහපත්/ නිවැරදි උත්සාහය)
- 7. සම්මා සති (යහපත්/ නිවැරදි සිහිය)
- 8. සම්මා සමාධි (යහපත්/ නිවැරදි සමාධිමත්ඛව)